

יחס לאומות העולם

[נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה" – פרשת וישלח שיחה 4.
בהרהר. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הגרי"ד סולובייציק זצ"ל ("בית הלוי" על התורה) מקשה על תפלתו של יעקב: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו" שהיה לו בסך הכל רק אח אחד. או שיפרט שמו: עשיו, או שיפרט 'אחי'. למה להכביר במלים? והשיב שיעקב פחד משתי האפשרויות: או שעשיו ילחם עם יעקב ויסכן את חייו, או להיפך, ישלים עמו ויפתח בידידות, ואז יסכן את רוחניותו של יעקב. והרי "המחטיא את האדם יותר (גרוע) מן ההורגו. שההורגו הורגו בעולם הזה, ויש לו חלק לעולם הבא. והמחטיאו הורגו בעולם הזה ובעולם הבא" (מדרש במד"ר כא). ויש לדבר זה הד בזמננו. ולא שאנו מתנגדים ח"ו לשלום. אדרבה, זהו כל מאויינו וכל תקוותנו, ודברי הנביאים וחז"ל מלאים במעלות מדה זו. אלא שאנו חוששים מן הידידות המופרזת עם האומות, מקירוב הלבבות שהוא יתר מן המדה התורנית.

הגרי"ד מפרש שזהו פירוש דברי עשיו: "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך" (בראשית לג, יב). והרי תמוה, אם 'נלכה' הכוונה ביחד, אזי מהו 'לנגדך'? אלא עשיו טען ששניהם יתקרבו זה לזה וכל אחד יוותר קצת ממנהגו הקודם עד שיתקרבו זל"ז. כלומר, במשך הדורות הגוים התוקפנים והעריצים יקבלו כמה מיסודות תורתנו כגון אמונה בה' אחד, שכר ועונש ונצחיות הנשמות. אבל הם יבקשו וידרשו שגם אנו נרפה קצת מן 'קיצוניות' קדושת חיינו. וזהו "לנגדך".

גם הרמב"ם הזכיר שני סוגי התקפות הגוים עלינו: עינויים ולחיצות, או ויכוחים רעיוניים ("אגרת תימן", אגרות הרמב"ם, מהד' הרב קאפח, דף כ). ולכן בקש יעקב בתפלה בכל לבבו "הצילני נא" גם כאשר עשיו הוא אחי, וגם כאשר אינו מסווה פניו והוא פרא אדם "עשיו". איך הגיב יעקב לפיתויו של הנושך והנושק (עייני רש"י על בראשית לג, ד)? כאשר יעקב ענה לעשיו: "יעבור נא אדוני לפני עבדו, ואני אתנהלה לאטי... עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (לג, יד) הורו לנו חז"ל (הובא ברש"י) שמעולם לא מצאנו שיעקב אמנם הגיע אי פעם לשעיר, אלא 'הרחיב לו את הדרך' (עייני כה: - הבטיח לבוא אליו ולא קיים, כדי לרמות את עשיו שבמשך הזמן עוד יבוא אליו. אבל מעולם לא חשב לעשות כן.

כך מצאנו שחז"ל מתחו ביקורת חריפה ביותר נגד אברהם אבינו על שכרת ברית ידידות עם אבימלך (פלשתים) – "אמר לו הקב"ה, אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני? חִיָּךְ –

א. שאני משהה בשמחת בניך ז' דורות.

ב. וכנגד כן הורגים מבניך ז' צדיקים: חפני, פנחס, שמשון, שאול וגי' בניו.

ג. וכנגד כן בניו מחריבין מבניך ז' משכנות: אוהל מועד, גלגל, נוב, גבעון, שילה, וב' בית עולמים. (תמיחה רבתית יש כאן, כי הרי לא הפלשתים החריבו בית ראשון ושני! אלא טענת הקב"ה הוא על ברית ידידות עם כל אחת מן שבעים אומות, כולן זהות עם הפלשתים.)

ד. וכן עתיד ארון הברית לחזור בשדה פלשתים ז' חדשים. " (ב"ר נד)

רשב"ם סמך על דברי חז"ל אלו ופירש סיבת מצוקתו הנוראה של אברהם אבינו עת שהלך לעקוד את יצחק בנו, משום: "על שכרת אברהם ברית לאבימלך...חרה אפו של הקב"ה, שהרי ארץ פלשתים בכלל גבול ארץ ישראל, והקב"ה ציוה עליהם "לא תחיה כל נשמה"... ולכן "והאלהים ניסה את אברהם" קנתרו וציערו... כלומר, נתגאית בבן (שאחרי לידתו) נתתיו לכרות ברית ביניכם וביניהם, ועתה לך והעלהו לעולה, ויראה מה הועילה כריתות ברית שלך" (סוף פ' וירא).

וגם על כך יש להקשות, שהרי אין הפסוק "לא תחיה כל נשמה" מדבר אלא על ז' עממין בלבד, ולכאורה אין הפלשתים בכלל. אלא הם הם הדברים - "לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך ליי" (שמות כג, לב) מוסב על כל נכרי הגר בא"י שלא קבל עליו ז' מצוות בני נח (רמב"ם הל' ע"ז סוף פ"י) וכניעה לאומית לשלטון ישראל (רמב"ם, הל' מלכים, פ"ו). הטעם הוא "והיו לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם" (במדבר לג, נה) ומפרש שם רמב"ן שיקלקלו את דעותיכם, מדותיכם, תכונותיכם. ה' רצה "הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב" (במדבר כג, ט, עיי"ש "העמק דבר").

הנצי"ב האריך בפירושו לשמות א, ז וכתב: "סיבת שנאת מצרים וגזירות המלכות נגד ישראל, משום שבקשו בני ישראל לצאת מרצון (=תכנית) יעקב אבינו", **שבקשו קירבה לגוים**. וזהו מפורש שם במדרש (שמו"ר א/ח): "כשמת יוסף, הפרו ברית מילה. אמרו 'נהיה כמצרים'. כיון שעשו כן, הפך ה' האהבה שהיו המצרים אוהבים אותם, לשנאה". כלומר, זהו מין חק שמיימי שאנו לא נעבור אליהם והם לא יעברו אלינו. ואז נשמור על קדושתנו כעם סגולה. וזוהי לכאורה סיבה מרכזית ועיקרית שבסיבות לאסור לבן ישראל לצאת לחו"ל (רמב"ם, הל' מלכים ה/ט) כי כל הדר בחו"ל הוא כאילו עובד ע"ז (כתובות קי:), ומושפע ממדות רעות והליכות טמאות.

ודאי כי ראוי לכנות תקופתנו כ"עת צרה היא ליעקב, וממנה יושע". מעשי טרור מצד הערבים הם כמעט "מעשים בכל יום", ה' יצילנו. על פי רבנו בחיי, תחילת פירושו לפי שלח, יש להרבות השתדלויות טבעיות. אבל נוסף על כך, יש לנו לחפש את שורש הבעיה. למה הדבר דומה? כאשר יש מגפת חולי-רע וכיו"ב, וישנן ביצות מים סרוחים, שורש לזיהום וביאוש, והזבובים מתרבים שם והם המביאים על קצות רגליהם את חיידקי-המוות למשכנות בני אדם. הורו המומחים שבמקום לחלק תרופות לחולים, הרבה יותר חשוב הוא לייבש את הביצות בכדי שלא ישאר מקום רבייה לזבובים הללו. כן בענינו, הלוואי ונצליח להדביר את זבובי-מוות (קהלת י) של החטאים, וממילא יחדלו מעשי פורענות שעם-ישראל גונח וכורע תחתם. כך מצאנו בברכות (ה:) שכאשר נתקלקלו ארבע מאות חביות יין לרב הונא, ובאו חכמים לנחמו על ההפסד העצום, לא חיוו עצות: שמא החביות עמדו במקום חם בשמש, או שמא לא הגפת היטב פי החביות בטיט, או שמא לא הכנסת למשקה מספיק חומרי שמרים. אלא החכמים חטטו בעונותיו.

ונזכיר כאן מעשה שהיה.

באחת מאסיפות הרבנים לדון בבעיות השעה בא"י, היה נוכח ראש ישיבת פוניביז', הרב יוסף כהנמן זצ"ל. דברו הנוכחים כיצד לבטל רוע הגזרה של המלכות. אחד הציע לכתוב מאמרי הסברה בעתונות היומית, והשני הציע להשפיע על נדבנים עתירי הון בחו"ל שיעשו תנאים מפורשים עם שרי הממשלה שאם לא יחדלו מגזירות אנטי-דתיות, יפסיקו תרומותיהם למגבית הכללית, ועוד כהנה עצות מוגבלות.

ענה הגאון: למה הדבר דומה? באחד הבתים פרצה שריפה כללית. וידעו כולם שבקומה עליונה ישן לו שם זקן אחד חולה ותשוש כת, ומוכרחים להוציאו לפני שתגיע הדליקה אליו. אבל לא רצו להעיר אותו כי מבחינה רפואית חשובה לו השינה, והחליטו לטלטל אותו החוצה על גבי מטתו. אבל דא עקא, כאשר נכנסו לחדרו מצאו שהמטה רחבה מדאי מלעבור מפתן הדלת. 'חכם' אחד הציע שישרו את משקוף הדלת. 'חכם' שני הציע שיגביהו את הרעפים שבגג ויוציאוהו משם. שלישי הציע שיביאו הרבה דליים של מים כדי לשפוך סביב למטתו, שהאש תכבה בהגיעו לשם. היה שם ילד אחד ששאל "ומדוע לא להעיר את הישן, יקום על רגליו, ויצא חיש מהר מן מקום סכנתו"?

כך, בבעיותיו של עם ישראל, דליקה רוחנית סובבת כל בית ישראל. ואנו רואים צרות משונות פוקדות אותנו לאורך כל התקופה. טרם נגמרה מלחמה אחת, ממחרת ובאה התמודדות אחרת. אין לנו שום מנוחה ושקט. והרי פשוט שהעוונות הם שמזיקים לנו. בוא ונעורר את עם ישראל, יקום מתרדמתו הרוחנית! עד כאן דברי הרב מפוניביז'. זה היה פחדו של יעקב אבינו בפרשתנו, "שמא יגרום החטא" (ברכות ד.) והם הם דברי ר' חנינא: "ראו בני, אין הערוד ממית, אלא החטא ממית" (ברכות לג.).

הרחוב הישראלי שטוף בתרבות זרה. פסטיבל הזמר הבינלאומי, סרטי קולנוע בלי שום צנזורה, ספרות זולה, עתונות צהובה, ככל דרכי הגוים. היום פרצה התרבות הנכריה גם לבתי כמה שומרי תורה ומצוות ע"י מכשיר הטלוויזיה, שעדיין אינה תחת שום פיקוח של בני דעת היודעים לשפוט אלו תכניות הן כשרות להצגה ואלו מהן יש לפסול ולהרחיק. האדם הנבון כמו שבדק איזה אוכל מכניס למעיו, יבדוק איזה תוכן מכניס למוחו. כאשר אנו מחפשים לדעת מה מאותתים לנו מלמעלה ע"י הרדיפות הבלתי פוסקות הללו, האנטישמיות הבלתי מרפה מאתנו, נדע כי עלינו לחזור לשיטתו של יעקב אבינו - לגור בנפרד מהגוים. אלו המדברים כעת על "תהליך השלום" מתכוונים גם כן להתקרבות "תרבות" בינינו, מפגשי נוער הדדיים, ולבסוף ח"ו התבוללות בנישואין ועוד. אמנם חייבים אנו לשאוף לאי-לוחמה, אבל לא לברית ידידות, ודברי חז"ל הנ"ל יוכיחו. הדברים אמורים הן בחיי הפרט, והן בחיי הכלל. נלמד מהאבות.